

U.2016B.129

Almindelige emner 9 Retspleje 13.9, 1.9

Brug af IT i retsplejen

- ♦ *Loven om en digital sagsportal ved domstolene samt den digitale domsdatabase er sidste skridt af en lang række tiltag, som har haft til formål at øge brugen af informationsteknologi (IT) i retsplejen. Udviklingen giver anledning til en række udfordringer og overvejelser, som vil blive belyst i artiklen. Det konkluderes, at de seneste tiltag er tiltrængte, men at man med fordel kunne have gået endnu videre.*

Af advokat Mads Spanggaard Stokholm og advokat, ErhvervsPhD-stipendiat Jesper Løffler Nielsen, Focus Advokater

1. Introduktion

Lov om digitalisering af retsprocessen i borgerlige sager, oprettelse af en domsdatabase m.v., lov nr. 1867 af 29. december 2015 (i det følgende kaldet »Ændringsloven«), som blev vedtaget ved tredjebehandling den 15. december 2015, er seneste skridt i en lang proces, hvorved de digitale teknologiers muligheder gradvis er blevet implementeret i retsplejen. I artiklen gennemgås indledningsvis domstolens hidtidige moderniseringstiltag i retning af øget benyttelse af moderne informationsteknologi (afsnit 1.1) samt relevante regler og hensyn (afsnit 1.2). Herefter uddybes den aktuelle status på domstolens brug af IT, sammen med en analyse af de juridiske overvejelser, som brugen - eller mangel på samme - af IT medfører (afsnit 2). Artiklen afsluttes med en afrunding og en opsamling på de retlige og tekniske udfordringer, der er identificeret i artiklen (afsnit 3).

1.1. Domstolens digitale ambitioner

Der er i over 20 år blevet arbejdet på at digitalisere de forskellige dele af den offentlige sektor. Fra rapporten »Effektiv edb i staten« i 1992 over »Info-samfundet år 2000« fra 1994 til »På vej mod digital forvaltning« fra 2002 er ambitionerne blev større.¹ I 2011 blev Digitaliseringsstyrelsen oprettet til varetagelsen af digitaliseringen af den offentlige sektor,² hvilket skete samtidig med at strategien »Den fælles offentlige digitaliseringsstrategi 2011-2015« blev vedtaget indeholdende tre hovedspor: »Slut med papirblanketter og brevpost«, »Ny digital velfærd« og »Tættere offentligt digitalt samarbejde«.³

Domstolene har ikke i alle henseender fulgt med denne udvikling. I 1998 havde domstolene, modsat mange private virksomheder, endnu ikke adgang til internettet.⁴ Ifølge en række undersøgelser foretaget af domstolene selv i 2010 og 2013, efterspurgte både private og professionelle brugere af domstolssystemet mere IT-

anvendelse hos domstolene, herunder øget mulighed for digital kommunikation.⁵ Endelig har domstolene også haft sin del af skandaleramte IT-projekter.⁶

Domstolene er dog blevet mere ambitiøse, når det kommer til implementeringen af IT. De første frø til disse ambitioner blev så vidt ses sået i en Kommissionsbetænkning fra 2001, hvori kommissoriet bl.a. indeholdt følgende bemærkninger (vores fremhævning):⁷

»Der har gennem de seneste år været overvejelser og drøftelser om domstolens behandling af civile sager, herunder blandt andet hvorledes domstolens behandlingsform kunne gøres mere tidssvarende i forhold til sagernes karakter og de ændrede krav, samfundsudviklingen løbende stiller til sagernes behandling.

...
Nye former for bevisførelse kunne indgå i en sådan proces, herunder telefoniske afhøringer, skriftlige parts- og vidneerklæringer samt en intensiv udnyttelse af ny teknologi med hensyn til sagernes oplysning og gennemførelse.«

Året efter, i 2002, vedtog Domstolsstyrelsen på et bestyrelsesmøde en vision for udvikling af IT-systemer ved Danmarks Domstole: »... om 5 år skal IT kunne understøtte alle arbejdsgange og al kommunikation skal kunne foregå elektronisk.«⁸ I 2008 var visionen, »... at bringe

130

den teknologiske understøttelse af retternes arbejdsgange og eksterne kommunikation på niveau med det øvrige samfund og de bedste retter i Europa.«⁹ Særligt digitaliseringen af den eksterne kommunikation var i højsædet i domstolens Digitaliseringsstrategi for 2014-2018. Hovedoverskrifterne i strategien var således »Den digitale sag«, »Domme og afgørelse med genbrug af tekst«, »Digitale retsmøder« og »Effektiv digital berømmelse«.¹⁰

1.2. Relevante regler og hensyn

Et af de erklærede hovedformål med den nye domsdatabase er efter forarbejderne til Ændringsloven at øge offentlighedens indsigt i

¹ Se generelt Peter Blume og Hans Christian Spies, »Ret og digital forvaltning«, 2005, s. 18 ff.

² <http://www.digst.dk/ServiceMenu/Om-os>.

³ <http://www.digst.dk/Digitaliseringsstrategi/Den-faellesoffentlig-digitaliseringsstrategi-2011-15>.

⁴ Anja Olsen, »Fremtidens dommerkontor«, i FM 1998.2.

⁵ Jyllands-Posten, »Undersøgelse: Domstole mangler it-forståelse«, 16. marts 2010 samt Danmarks Domstole, »Brugerundersøgelse 2013«, kapitel 3.

⁶ I 2000 blev et edb-system ved landets 82 byretter skrottet, selvom der alene de foregående 5 år var investeret kr. 192 millioner i systemet, jf. Jyllands-Posten, »Domstolene skrotter Edb-system«, 11. oktober 2000. Se også Version2, »Ny Polsag? Politikere truer med at lukke it-system til domstole efter tre års forsinkelse«, 8. juli 2013.

⁷ Betænkning 2001 nr. 1401 Reform af den civile retspleje I, kapitel 1, afsnit 1.

⁸ www.domstol.dk, »Nyt fra bestyrelsen nr. 28«, 18. november 2002.

⁹ Domstolsstyrelsen, »IT ved Danmarks Domstole – Vision målsætninger og fremtidsbilleder 2008-2012«, 21. oktober 2008.

¹⁰ Danmarks Domstole, Digitaliseringsstrategi, 2014-2018.

retsplejen.¹¹ Digitaliseringen af retsplejen er således et eksempel på, at moderne teknologi kan tilgodese det klassiske princip om offentlighed i retsplejen.

Indtil 1953 fulgte det, af den dagældende § 72 i grundloven, at »Offentlighed og Mundtlighed skal saa snart og saa vidt som muligt gennemføres i hele Retsplejen«. Dette løfte blev indfriet med vedtagelsen af retsplejeloven i 1919, og det følger af den nuværende formulering af grundlovens § 65, stk. 1, at »I retsplejen gennemføres offentlighed og mundtlighed i videst muligt omfang«.

Bestemmelsen har med støtte i Grundlovens forarbejder¹² i forfatningsretlig teori¹³ traditionelt været opfattet som en løfteparagraf, hvorefter lovgivningsmagten inden for et vist rimeligt skøn kan fastsætte regler med det formål at tilgodese ønsket fra grundlovgiver om offentlighed i retsplejen. Tilsvarende til bestemmelsen i grundlovens § 65, stk. 1, følger det af EMRK artikel 6, stk. 1, 1. pkt., at enhver har ret til offentlig rettergang, ligesom domme efter artikel 6, stk. 1, 2. pkt., skal afsiges i et offentligt møde.

Både grundlovens § 65, stk. 1, og EMRK art. 6, stk. 1, er udtryk for et dobbelt hensyn til retssikkerheden: Dels at sikre at borgere og virksomheder ikke bliver udsat for hemmelig retspleje, hvor man kunne nære mistanke om, at uvedkommende hensyn spiller ind, og dels at give offentligheden adgang til at se, hvordan retsplejen foregår i praksis for derved at styrke tilliden til den dømmende magt.¹⁴

I forlængelse af Grundlovens § 65, stk. 1, følger det af retsplejelovens § 28 a, at retsmøder som udgangspunkt er offentlige. På trods af de mange undtagelsesbestemmelser hertil er princippet om offentlighed et vigtigt udgangspunkt, og det fremgår udtrykkeligt af U 2013.2571 H, at: »Det er rettens opgave i forbindelse med en retssag, f.eks. en straffesag, at sikre sig, at retsplejelovgivningen, herunder kravet om offentlig rettergang, bliver overholdt, og at retsplejemæssige hensyn i øvrigt bliver iagttaget.« Det hertil tæt knyttede princip om mundtlighed i retsplejen er udmøntet i retsplejelovens § 148, hvoraf følger, at retssager forhandles mundtligt, mens skrift kun anvendes i det omfang, hvor loven særlig bestemmer det. Princippet om mundtlighed hænger igen tæt sammen med princippet om bevisumiddelbarhed, der indebærer, at parter og vidner under hovedforhandlingen som udgangspunkt giver forklaring for den dømmende magt. Den ene hovedundtagelse til udgangspunkt i retsplejelovens § 297 angående skriftlige vidneforklaringer. Den anden, muligheden for afhøring ved hjælp af IT, navnlig video, bliver behandlet nedenfor under pkt. 2.3.a).

Udover de principielle overvejelser om domstolenes grundlæggende pligt til at sikre offentlighedens indsigt i retssager aktualiserer den øgede digitalisering også en række krav af forvaltningsretlig karakter.¹⁵ Selvom domstolene efter magtens tredeling ikke er

omfattet af »den offentlige forvaltning« og dermed heller ikke af offentlighedsloven, forvaltningsloven eller i øvrigt Ombudsmandens kompetence,¹⁶ er der mange lighedspunkter i de hensyn, der gør sig gældende for både den offentlige forvaltning og domstolene.¹⁷

Den øgede digitalisering af domstolene medfører også skærpede krav fra persondataloven, idet reglerne heri netop finder anvendelse på behandling af personoplysninger som sker »elektronisk«, jf. § 1, stk. 1. De grundlæggende regler skal ikke uddybes nærmere her, idet der alene skal fremhæves en række særlige forhold for domstolene.

Som udgangspunkt er det de enkelte retter, der er dataansvarlige for den behandling, som sker i hos den enkelte domstol. Det er dog Domstolsstyrelsen, der, som dataansvarlig, har ansvaret for overholdelsen af persondatareglerne i relation til den nye digitale sagsportal, som uddybes nedenfor i afsnit 2.1.b).¹⁸

131

Der næst er der en række regler i persondataloven, som domstolene er undtaget fra. Domstolene er ikke omfattet af særreglen i § 8 om behandling af »semi-følsomme« oplysninger,¹⁹ lovens kapitel 8 og 9 samt §§ 35-37. Derudover finder § 39 ikke anvendelse i straffesager, jf. lovens § 2, stk. 4. I øvrige sager gælder de almindelige rettigheder for den registrerede, dog således at der ifølge § 32, stk. 3, gælder nogle særlige begrænsninger for den registreredes ret til indsigt i oplysninger om sig selv, herunder at der alene kan søges indsigt i dokumenter som foreligger i endelig form. Voteringsprotokoller og andre referater i relation til dommernes rådslagning er generelt undtaget. Dette stemmer overens med aktindsigtsreglerne i retsplejeloven, jf. § 41 d, stk. 3, nr. 2. Domstolenes overholdelse af sikkerhedskravene i persondatalovens § 41 er uddybet i en separat betænkning.²⁰ Herudover er domstolene i visse tilfælde fritaget fra anmeldelse.²¹ Persondatalovens særregler om »retsinformationssystemer«, som bl.a. finder anvendelse på den nye domsdatabase uddybes nedenfor i afsnit 2.4.

Tilsynet med overholdelsen af persondatareglerne i relation til domstolene er også underlagt særlige regler. I forbindelse med vedtagelsen af persondataloven blev spørgsmålet overvejet indgående, og i sidste ende valgte man at fravige det klare udgangspunkt om, at tilsynet for overholdelsen af reglerne varetages af Datatilsynet.²² Resultatet blev, at tilsynet er delt, således at domstolene selv varetager tilsynet for så vidt angår *judicielle funktioner*, jf. § 67, stk. 3, hvorimod Domstolsstyrelsen er tillagt tilsynet for så vidt angår *administrative funktioner*, jf. § 67, stk. 1 og 2. Ifølge § 68, stk. 3, offentliggør Domstolsstyrelsen hvert år en årsberetning om

11 Lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, de alm. bem. pkt. 1: »Med etableringen af domsdatabasen skabes således mere åbenhed og øget indsigt i domstolenes afgørelser for både borgere og mere professionelle brugere såsom Folketinget, advokater, universiteter og medier mv.«

12 Lovforslag nr. 1 af 4. februar 1953, de spec. bem. til lovforslagets § 66 (den vedtagne grundlovs § 65).

13 Jens Peter Christensen m.fl.: Grundloven med kommentarer, 2015, s. 400.

14 Ibid, s. 401 og Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, 2. udgave, s. 256 samt lovforslag nr. 178 af 9.4.2014, de alm. bem. pkt. 7.3.3.

15 Folketingets Ombudsmand har i et notat af 2. september 2015 samlet de forvaltningsretlige krav til digitaliseringen af det offentlige Danmark, dok.nr. 13/00559-8/KA/JV.

16 Offentlighedslovens §§ 1, 2, og 10, nr. 4, Ombudsmandslovens § 7, stk. 2, samt Gomard & Kistrup, Civilprocessen, 7. udgave s. 48 med henvisninger.

17 Se også lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, de alm. bem. pkt. 4.2.4.: »Domsdatabasen forudsættes etableret inden for rammerne persondataloven samt forvaltningsloven og straffelovens regler om tavshedspligt.«

18 Se også lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, afsnit 3.1.

19 Bestemmelsen gælder alene for »forvaltningen«, hvilket domstolene som nævnt formelt set ikke er en del af.

20 Bekendtgørelse nr. 535 af 15. juni 2000 om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for domstolene.

21 Bekendtgørelse nr. 532 af 15. juni 2000 om undtagelse fra pligten til anmeldelse af visse behandlinger, som foretages for domstolene.

22 Betænkning 1997 nr. 1345 om behandling af personoplysninger, afsnit 3.9.5.

varetagelsen af tilsynet.²³ De enkelte persondatarelige problemstillinger er behandlet nedenfor under de enkelte underafsnit.

2. Brug af IT i forskellige dele af domstolsprocessen

2.1. Digital kommunikation

2.1.a) Om Ændringsloven og udviklingen hidtil

Indførelsen af digital kommunikation hos domstolene har, forud for vedtagelsen af Ændringsloven i december 2015, været undervejs i flere år.

I 2003 fik en arbejdsgruppe under Domstolsstyrelsen til opgave »at udpege de bestemmelser, der hindrer anvendelsen af digital kommunikation... [i]... retsplejeloven, konkursloven, skifteloven og dødsboskifteloven.«²⁴ Konklusionerne fra redegørelsen førte i 2004 til fremsættelse af et lovforslag, som bl.a. indeholdt forslag om indførelse af en ny bestemmelse om digital kommunikation til retten (§ 148 a) samt en række nye bestemmelser vedr. digital kommunikation fra retten, herunder særligt i form af forkyndelse (§ 154, stk. 2, § 155, nr. 2 samt § 156 a).²⁵ Der var ikke i lovforslaget fastsat en ikrafttrædelsesdato, idet det blev overladt til Justitsministeren at vurdere, hvornår de tekniske forudsætninger for ikrafttrædelsen var til stede, hvilket forventedes at blive året efter for fogedretterne.²⁶ Dette skete dog aldrig. I 2012 blev der ved en lovændring indført adgang til digital forkyndelse samt vedtaget en ny § 154 a om anvendelse af digital kommunikation i relation til meddelelser fra retten.²⁷ Pr. 1. januar 2015 blev der taget et endnu et skridt i retning af digital retspleje, idet det generelle krav om håndskreven underskrift af processkrifter blev ophævet, hvilket muliggjorde indgivelse af processkrifter alene pr. e-mail.²⁸

2.1.b) Den digitale sagsportal

Med Ændringsloven bliver der i § 148 a indført hjemmel til at stille krav om, at retten og parterne i civile retssager²⁹ i 2016 skal anvende en digital sagsportal til al kommunikation og udveksling af dokumenter. I første omgang tages portalen i brug ved Retten i Horsens og i Vestre Landsret primo 2016 efter Domstolsstyrelsens

bestemmelse. Ibrugtagningen ved de øvrige retter sker først »i løbet af nogle måneder«,³⁰ sandsynligvis i andet halvår 2016.

Målet med Ændringsloven er, at civile retssager som udgangspunkt behandles digitalt, hvorefter sagerne ikke længere eksisterer på papir hos retterne. Dermed skal parter og advokater fremover indlevere både processkrifter, bilag, anmodninger osv. på portalen. Med mindre man er undtaget, vil det slet ikke være muligt at indlevere pr. brev eller ved fremsendelse pr. e-mail. På

132

tilsvarende vis vil rettens meddelelser, retsbøger og domme ikke længere blive fremsendt pr. brev eller mail, men alene blive publiceret på sagsportalen, jf. §§ 153, stk. 1, og 154 a, stk. 1, nr. 1. Ændringsloven medfører en række ændringer, som har betydning for anvendelse af digital kommunikation i de tilfælde, hvor sagsportalen ikke anvendes.³¹

Der er mulighed for at blive undtaget for forpligtelsen til at anvende portalen, såfremt der foreligger »særlige forhold«, jf. § 148 a, stk. 4. Professionelle parter, herunder advokater, vil som udgangspunkt ikke kunne fritages.³² For parter, som ikke er repræsenteret ved en advokat, gælder, at de i første række har krav på vejledning fra retten om brug af sagsportalen. Såfremt denne vejledning ikke rækker, er der tale om en konkret vurdering, hvor det i øvrigt tillægges vægt, hvorvidt borgeren generelt er fritaget fra kravet om digital post fra det offentlige.³³ Udover muligheden for fritagelse for visse borgere, er der i stk. 5 og 6 hjemmel til at hhv. retten og retspræsidenten kan bestemme, at en bestemt sag eller en bestemt domstol skal undtages fra anvendelsen af portalen, også her kræves »særlige forhold«.

Den nye § 148 a, stk. 9, indeholder herudover en bemyndigelse til Domstolsstyrelsen til at fasttætte nærmere regler omkring brugen af sagsportalen.³⁴

2.1.c) Digital kommunikation i øvrigt

I de tilfælde, hvor en meddelelse som hidtil ikke skal fremsendes ved brug af sagsportalen, kan der sondres mellem meddelelser fra og til retten.

Meddelelser fra retten kan pr. 1. januar 2016 fremsendes til modtagerens eBoks, med mindre modtageren generelt er undtaget

- 23 Se eks. Domstolsstyrelsens årsberetning 2014 – persondataloven af 18.3.2015. I beretningen findes også en oversigt over relevante love, bekendtgørelser og vejledninger.
- 24 Redegørelse afgivet af en arbejdsgruppe nedsat af Domstolsstyrelsen: Digital kommunikation med domstolene (2003).
- 25 Lovforslag nr. 180 af 10. marts 2004.
- 26 Ibid, de alm. bem. pkt. 2.5.7.
- 27 Lov nr. 1242 af 18. december 2012.
- 28 Lov nr. 737 af 25. juni 2014. Efter hidtidig praksis er processkrifter fremsendt pr. fax og e-mail kun blev anset for fristafbrydende, hvis de blev fuldt op af en fysisk kopi med original underskrift, jf. eks. U 2013.1162/1 H, U 2015.2040 H og U 2015.1203 H.
- 29 For en uddybning af, hvilke sager der er omfattet, se § 148 a, stk. 3 og 8, samt lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, de spec. bem. til § 148 a.
- 30 Lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, de alm. bem. pkt 1 og de spec. bem. til lovforslagets § 5, stk. 4.
- 31 Eksempelvis fjernes en række af formkrav i retsplejeloven, som var vanskelige at forene med digital kommunikation, eks. bestemmelser om fremsendelse af »genpart« og »udskrift«.
- 32 Lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, de spec. bem. til § 148 a.
- 33 Spørgsmålet om fritagelse var i øvrigt det emne, der gav anledning til flest bemærkninger i lovforberedelsen, jf. høringsnotat af 6. oktober 2015 samt 1. behandling i Folketinget på www.ft.dk.
- 34 Se i øvrigt FAQ'en af 11. december 2015 på ww.domstol.dk.

herfra, jf. § 154 a, stk. 1, nr. 2.³⁵ Retten kan dog også vælge at benytte andre former for digital kommunikation, f.eks. e-mail eller sms, når det er hensigtsmæssigt, hvilket dog forudsætter, at modtageren har samtykket hertil, jf. § 154 a, stk. 1 og 2.³⁶ I relation til forkyndelse gælder de almindelige regler, herunder muligheden for digital forkyndelse, jf. § 155, stk. 1, nr. 2, og § 156 b samt reglerne om forenklet digital forkyndelse, jf. §§ 155, stk. 1, nr. 3 og 156 c.³⁷

Reglerne om almindelig digital forkyndelse (§§ 155, stk. 1, nr. 2 og 156 b) trådte i kraft d. 1. februar 2015, hvorefter det er muligt at forkynde via e-mail, eBoks mv., hvis modtageren bekræfter modtagelsen. Forenklet digital forkyndelse efter retsplejelovens § 155, stk. 1, nr. 3, anvendes fortsat ikke, da den forudsætter en funktionalitet i eBoks, som automatisk giver besked, når meddelelsen åbnes. Denne funktionalitet er ikke tilgængelig på nuværende tidspunkt.³⁸

Meddelelser til retten har i flere år kunne ske ved brug af e-mail, og denne mulighed vil fortsat være gældende i de tilfælde, som er undtaget fra sagsportalen.

2.1.d) Fremkomst, forsendelsesrisiko og beslægtede emner

Under forberedelsen af en retssag bliver der undervejs fastsat frister for parterne til at foretage visse processkridt. Ved afgørelsen af, hvorvidt en given frist er overholdt, er det afgørende hvornår dokumentet eller meddelelsen er »kommet frem«. Dette rejser en række spørgsmål i relation til digital kommunikation, herunder fastlæggelse af fremkomsttidspunktet, samt hvem der bærer risikoen, såfremt en meddelelse som følge af tekniske forhold går tabt eller bliver forsinket.

En del af usikkerheden forbundet med disse spørgsmål er afklaret i den nye § 148 a, stk. 2, som træder i kraft pr. 1. 1. 2016: »En digital meddelelse anses for at være kommet frem, når den er tilgængelig for retten.« Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår følgende:³⁹

»Det følger af den foreslåede formulering af stk. 2, at en digital meddelelse anses for at være kommet frem til retten på det tidspunkt, hvor retten er i stand til at behandle eller læse meddelelsen. Det er således uden betydning, om eller hvornår retten faktisk gør sig bekendt med indholdet af meddelelsen. Dette indebærer, at en digital meddelelse, der er modtaget på domstolens sagsportal eller af retten på e-mail kl. 23.59 den 30. november, anses for at være kommet frem den 30. november, uanset at dette tidspunkt er uden for rettens almindelige kontortid.

...

133

Modtagelsestidspunktet vil normalt blive registreret automatisk i rettens e-mailsystem eller på domstolens sagsportal. Kan modtagelsestidspunktet for en digital meddelelse ikke fastlægges som følge af problemer med rettens it-system eller andre lignende problemer, må meddelelsen anses for at være kommet frem på det tidspunkt, hvor meddelelsen blev afsendt, hvis der kan fremskaffes pålidelige oplysninger om afsendelsestidspunktet.«

Det fremgår således af den nye § 148 a, at det afgørende for fremkomsttidspunktet er, hvornår meddelelsen er »tilgængelig« for retten. Dette udgangspunkt er i overensstemmelse med retstiltingen for digitale meddelelser til offentlige myndigheder generelt.⁴⁰

Forarbejderne fastlægger dernæst en bevisformodningsregel, hvorefter en meddelelse anses for at være »tilgængelig« for retten på det tidspunkt, hvor *systemet* (e-mailsystemet eller den digitale sagsportal) *registrerer modtagelsen*. I de tilfælde, hvor et sådant modtagelsestidspunkt ikke kan identificeres, vil *afsendelsestidspunktet* blive lagt til grund.

En meddelelse bør også anses for at være »tilgængelig« for retten, såfremt den er kommet frem til rettens e-mailserver eller lignende, også selvom meddelelsen som følge af tekniske forhold ikke bliver sendt videre til rettens e-mail indbakke. Hvis en meddelelse med andre ord bliver korrekt *afsendt* fra en part eller advokat, og *kommer frem* til en server administreret af en tjenesteudbydere udpeget af retten til at varetage driften af e-mails, må meddelelsen anses for at være tilgængelig for retten, også selvom den rent faktisk ikke kommer videre fra tjenesteudbyderen.⁴¹

Problemerne er imidlertid ikke begrænset hertil. Som eksempler kan nævnes, at en e-mail af tekniske årsager ikke kan åbnes, størrelsen af de vedhæftede filer overstiger modtagerens maksimum, de vedhæftede filer er af et filformat, der ikke kan læses af domstolene, e-mailen bliver fanget i et filter i afsenderens eller modtagerens e-mail program, der kan opstå problemer med krypteringen eller e-mailen bliver fanget i antivirus program.⁴²

Til eksempel henvises til U 2016.331/2 Ø, hvor en »IT-misforståelse« førte til, at en e-mail vedhæftet en ankestævning ikke kom frem til landsretten indenfor ankefristens udløb. Så vidt ses var årsagen hertil, at e-mailen med ankestævningen på grund af krypteringen blev afvist af landsrettens e-mailsystem. Landsretten lagde til grund, at fristen for anke ikke var overholdt, idet ankestævningen først fremkom til retten ved en efterfølgende genfremsendelse af dokumentet. Landsretten kom dog frem til, at forsinkelsen var undskyldelig og admitterede anken. Kendelsen er konkret begrundet, men må forudsætningsvis tages til indtægt for, at det er afsenderen, der bærer risikoen, såfremt en meddelelse af tekniske årsager ikke kommer frem, hvilket så vidt ses heller ikke var bestridt af

35 Denne mulighed blev først indført med vedtagelsen af de seneste ændringer til retsplejeloven, idet domstolene er undtaget fra lov nr. 528 af 11. juni 2012 om Offentlig Digital Post.

36 I U 2015.788 Ø blev kærefristen regnet fra fremsendelse til advokatens e-mail, idet advokaten selv havde oplyst denne på sit brevpapir og brugt mails til retten flere gange under sagen.

37 Digital forkyndelse kan alene ske overfor parten direkte. Se også SH2015.B-260-15, hvor et processkrift blev anset for at være gyldigt forkyndt ved fremsendelse til den sagsøgte eBoks. Sagsøgte, der ikke var repræsenteret af advokat, bekræftede ved »Besvar«-funktionen at have modtaget processkriftet, men fremkom herefter ikke med yderligere bemærkninger i sagen, som blev afgjort på skriftligt grundlag. Det fremgår ikke af den trykte afgørelse, hvorvidt forkyndelse skete efter reglerne om almindelig eller forenklet digital forkyndelse.

38 Domstolsstyrelsens retningslinjer for brug af e-mail og digital kommunikation, 2015, s. 8.

39 Lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, de spec. bem. til § 148 a.

40 Lov om digital post § 10, hvor meddelelser, der sendes under anvendelse af Offentlig Digital Post anses for at være kommet frem på det tidspunkt, hvor meddelelsen er tilgængelig for adressaten i postløsningen.

41 Henrik Udsen, IT-ret, 2. udg., 2015, s. 429. Se tilsvarende U 1998.1613 Ø, der tillod udlevering af nogle e-mails som befandt sig hos en sigtets internetudbyder, idet situationen kunne »... ligestilles med post kommet frem til sigtedes bopæl.«

42 For en generel uddybning af retsstillingen i disse situationer, se Susanne Karstoft, Elektronisk Aftaleret, 2004, s. 70-97. Se også Kim Frost: Informationsydelsen, 1. udgave, 2002, s. 181, Mads Bryde Andersen, IT-retten 2. udgave, 2005, s. 813, Søren Sandfeld Jakobsen og Ruth Nielsen, E-handelsret, 2011, s. 209 samt Henrik Udsen, IT-ret, 2. udg., 2015, s. 427 f.

afsenderen. Denne overordnede risikofordeling stemmer overens med flertallets opfattelse i litteraturen.⁴³

I Domstolsstyrelsens retningslinjer for brug af e-mail og anden digital kommunikation er det anført, at »*Det er en juridicel beslutning hvilken – om nogen – retlig konsekvens det skal have, hvis retten modtager en mail, der ikke kan åbnes, eller hvis indhold ikke kan læses – eller hvis en bruger forsøger at fremsende en e-mail, som retten ikke modtager, fx fordi e-mailen er for stor eller hvis den sorteres fra i et spamfilter.*«⁴⁴ Dette udgangspunkt forekommer rimeligt, idet der herved lægges op til en konkret vurdering af, hvem der i det konkrete tilfælde er nærmest til at bære risikoen, herunder såfremt mailen fanges i et spamfilter.

Et andet relevant spørgsmål er de krav til filformater, som domstolene stiller. Domstolsstyrelsens vejledning oplister således en række filformater, som domstolene kan modtage, samt grænser for størrelsen af vedhæftede filer. Dernæst får Domstolsstyrelsen i Ændringsloven bemyndigelse til at fastsætte nærmere regler om proceduren for brugen af den digitale sagsportal, hvilket ifølge forarbejderne også omfatter eventuelle krav til formater og standarder.⁴⁵

En gennemgang af domstolenes hjemmesider viser, at der ikke er fuldstændig sammenfald mellem den information, der gives om e-mail kommunikation. På flere af byretternes hjemmesider er det nævnt, at retten kan »... håndtere Microsoft konvertible formater som for eksempel Word, PDF og Excel«, ligesom der er henvist til Domstolsstyrelsens vejledning.⁴⁶ På Østre Landsrets hjemmeside er der henvist til Domstolsstyrelsens retningslinjer. Herudover er det anført, at e-mails, der indeholder virus eller programkode (makroer) »... vil (...) blive afvist af IT-systemerne (...). Sådanne e-mails kan ikke læses af

134

landsretten og betragtes som ikke modtagne.« (vores fremhævning).

På Vestre Landsrets og Højesterets hjemmesider er kravene strammet yderligere. Ud over beskrivelsen af, at e-mails med virus mv. ikke kan betragtes som modtagne, som det fremgår af Østre Landsrets hjemmeside, fremgår følgende tillige af Vestre Landsrets hjemmeside: »*Vestre Landsret kan håndtere vedhæftede dokumenter i formaterne Microsoft word (.doc), internetside (.htm el. .html), tekst (.txt), Adobe PDF (.pdf) og Microsoft excel (.xls). Andre dokumentformater kan ikke forventes at blive håndteret.*« På Højesterets hjemmeside fremgår følgende: »*Højesteret kan alene håndtere vedhæftede dokumenter i formaterne Microsoft word (.doc og .docx), ODT (.odt), internetside (.htm el. .html), tekst (.txt), rich text format (.rtf), Adobe PDF (.pdf) og Microsoft excel (.xls). Andre dokumentformater vil derfor ikke blive håndteret.*«

Ud over at det er ejendommeligt, at beskrivelsen og krav til formater ikke er identiske for de enkelte retter, er det navnlig problematisk, at der er uoverensstemmelse mellem på den ene side Domstolsstyrelsens retningslinjer, som lægger op til en juridicel

beslutning, og på den anden side informationen på fx Højesterets hjemmeside, hvor ikke-godkendte dokumentformater tilsyneladende kategorisk »ikke [vil] blive håndteret«. Hertil kommer oplysningen på alle de overordnede retters hjemmesider om, at e-mails med virus og makroer betragtes som »ikke modtagne«. Det er uklart, om der hermed menes, at indlevering af processkrifter eller beviser i de pågældende filformater – eller som i et eller andet omfang er inficeret med virus eller makroer – automatisk vil være forbundet med udeblivelsesvirkning, jf. retsplejelovens § 360. Det er svært at få øje på hjemlen hertil, og det må forventes, at en række af disse usikkerheder bliver afklaret med de nye regler og retningslinjer, som Domstolsstyrelsen skal udarbejde i forbindelse med implementeringen af den nye sagsportal. Der kan i denne forbindelse henvises til forarbejderne til den tidligere § 148 a, der netop lagde op til, at manglende opfyldelse af tekniske krav ikke bør føre til afvisning, men at der i stedet fastsættes en frist for berigtigelse.⁴⁷

2.1.e) Persondataretten i relation til digital kommunikation

Som uddybet ovenfor i afsnit 1.2, indtager domstolene i en række henseender en særstilling i persondataloven. Et særligt spørgsmål er, hvorvidt, og i givet fald hvornår, det efter persondataloven er et krav, at der anvendes kryptering.

Spørgsmålet blev bl.a. omtalt i forarbejderne til den tidligere § 148 a, der som nævnt aldrig nåede at træde i kraft:

»Det bemærkes, at persondatalovens regler om behandling af personoplysninger også gælder for digital kommunikation til domstolene, hvilket bl.a. indebærer, at en advokat f.eks. ikke må sende *fortrolige* oplysninger til domstolene ved brug af digital kommunikation, f.eks. i en stævning med bilag, medmindre der er foretaget kryptering eller lignende med henblik på at sikre, at uvedkommende ikke kan læse meddelelsen. Det antages, at dette også gælder oplysninger om den pågældendes klient, selv om klienten f.eks. måtte have givet samtykke til, at oplysningerne sendes ukrypteret.« (vores fremhævning)

Dernæst fremgår følgende af forarbejderne til § 154 a i Ændringsloven:⁴⁸

»Retten er forpligtet til at overholde persondatalovgivningen. Hvis retten sender digital kommunikation til en anden digital adresse end e-boks, er det en forudsætning, at kommunikationen ikke indeholder *persondata, som er beskyttet efter persondatalovgivningen*, medmindre der anvendes en sikker e-mailadresse.« (vores fremhævning)

De citerede forarbejder giver ikke noget klart svar på, hvornår der er krav om kryptering. Eksempelvis nævnes der i det første citat alene »fortrolige oplysninger«, hvorimod forpligtelsen til kryptering ifølge forarbejderne til Ændringsloven øjensynligt omfatter alle former for personoplysninger (»*persondata, som er beskyttet efter persondatalovgivningen*«).

For offentlige myndigheder gælder som udgangspunktet et krav om kryptering af »fortrolige oplysninger«⁴⁹, herunder et krav om stærk kryptering ved »følsomme« oplysninger efter persondatalovens §§ 8 eller 9, men denne forpligtelse omfatter formelt set

43 Se note 40 ovenfor.

44 Retningslinjer for brug af e-mail og anden digital kommunikation ved Danmarks Domstole, senest revideret 15. oktober 2015, s. 10, note 1.

45 Lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, de spec. bem. til § 148a, stk. 9 og § 348, stk. 5.

46 Eks. hjemmesiderne for Københavns Byret, Retten i Nykøbing Falster og Retten i Esbjerg.

47 Lovforslag nr. 180 af 10. marts 2004, de spec. bem. til § 148 a, stk. 4: »*Selv om kravet om digital signatur er knyttet til, om der i loven stilles krav om skriftlighed eller underskrift, vil det muligvis for afsenderen i visse tilfælde kunne være uklart, om der skal anvendes en digital signatur. Manglende digital signatur bør derfor i almindelighed ikke medføre, at retten afviser - og dermed ser bort fra - meddelelsen, men at retten i stedet fastsætter en frist til afhjælpning af manglen.*«

48 Det må lægges til grund, at selvom det andet citat omtaler »sikker e-mailadresse«, så er der i begge tilfælde tale om kryptering, idet »*sikker e-mail*« traditionelt dækker over, at e-mailen udover krypteringen også er signeret.

49 Eksempelvis såfremt oplysningerne indeholder CPR-nr.

ikke domstolene.⁵⁰ For andre end offentlige myndigheder gælder der ikke et generelt krav om kryptering,⁵¹ men Datatilsynet anbefaler brug af kryptering når e-mails indeholder følsomme oplysninger eller

135

personnummer.⁵² Som anført ovenfor i afsnit 1.2, taler tungtvejende hensyn for, at domstolene som udgangspunkt lever op til de krav, der i øvrigt gælder for offentlige myndigheder, således at der stilles krav om kryptering i samme omfang, som for offentlige myndigheder i øvrigt.

Domstolsstyrelsen er tilsynsmyndighed for overholdelse af persondataloven hos domstolene, jf. afsnit 1.2 ovenfor, og det må derfor forventes, at styrelsen i forbindelse med implementeringen af Ændringsloven tager spørgsmålet op til behandling.

2.2. Fremlæggelse af digitale beviser

En anden konsekvens af den øgede digitalisering af samfundet er, at det oftere og oftere er relevant at fremlægge et bevis digitalt. Behovet herfor er oplagt i sager, der ligefrem omhandler en digital sagsgenstand, men det kan også være relevant i andre sager, eksempelvis hvis en part ønsker at fremlægge oplysninger fra et digitalt system.

Udgangspunktet i retsplejeloven er, at sådanne beviser kan fremlægges, forudsat at de er relevante for sagen, jf. § 341.

På trods af dette udgangspunkt er der somme tider en vis uvilje mod fremlæggelse af sådanne beviser, idet retten – måske af vanehensyn – ofte foretrækker fremlæggelse af beviser i udskrevet form. Denne praksis har i et vist omfang støtte i retsplejeloven, idet en række regler indirekte forudsætter at beviser fremlægges i dokumentform, jf. § 38 »Dokumenter, som fremlægges i retten, forsynes med fremlæggelsespåtegning.«

For byretterne er »elektroniske beviser« omtalt i den nyeste vejledning, men også her foretrækkes dokumentbeviset.⁵³

»Elektroniske billedfiler bør fremlægges i udskrift. Elektroniske lyd- og filmfiler skal tillige foreligge på et usb-stik. Parten skal selv medbringe udstyr til afspilning under hovedforhandlingen, medmindre andet er aftalt med retten. Det kan være en fordel, at særligt centrale dele af lydfiler foreligger i udskrift.«

Typisk fremlægges e-mails, udskrift af hjemmesider, oplysninger fra programmer osv. i udskrift, uden at dette i øvrigt giver anledning til problemer for parter eller advokater. Der er dog tilfælde, hvor udskrift savner mening, og hvor en part derfor har en klar interesse i at kunne fremlægge beviser i digital form samt præsentere beviset

under selve hovedforhandlingen, eksempelvis på en storskærm. Denne praksis er betænkelig, såfremt der udtrykkeligt eller *de facto* lægges hindringer i vejen herfor.⁵⁴

Det er foreløbig ikke fastlagt, hvilke muligheder der er for at fremlægge digitale beviser på den nye digitale sagsportal, men § 148, stk. 9, indeholder en bemyndigelse til Domstolsstyrelsen om at fastsætte nærmere regler herom.

2.3. Brug af IT i retssalen

2.3.a) Forklaringer ved hjælp af IT

Udgangspunktet i retsplejeloven er, at parter, vidner og evt. skønsmands forklaringer efter princippet om bevisumiddelbarhed skal foregå under hovedforhandlingen for den ret, der behandler sagen. Med politi- og domstolsreformen blev der allerede i 2007 åbnet op for brug af telekommunikation som alternativ til fysisk tilstedeværelse for parter og vidner.⁵⁵ I forarbejderne blev det således anført, at »... en moderne retspleje bør tage alle rimelige midler i anvendelse for at øge tilgængeligheden for brugerne.«⁵⁶ I Domstolsstyrelsens Digitaliseringsstrategi 2014-2018 fremgår det da også som en udtrykkelig målsætning at give adgang til »virtuelle retsmøder, deltagelse via videolink mv.«⁵⁷

Vedrørende sagens parter blev det i forarbejderne til politi- og domstolsreformen angående civile sager forudsat, at disse som udgangspunkt skulle kunne deltage via telekommunikation under sagens forberedelse, medens de og deres advokater som udgangspunkt skulle deltage fysisk under hovedforhandlingen.⁵⁸

I 2009 blev der ved retsplejelovens § 748 a-748 b indført regler om, at retten kunne pålægge en varetægtsfængslet at deltage i et retsmøde om forlængelse af varetægtsfængslingen via videokommunikation samt tilsvarende give forsvareren og anklagemyndigheden disse muligheder.⁵⁹ Lovændringen skete på baggrund af en udtalelse fra Retsplejerådet, der, i modsætning til hvad rådet havde gjort i betænkning nr. 1401/2001, nu kunne

136

anbefale at foretage fristforlængelser via video, også selvom den sigtede ikke samtykkede.⁶⁰

Hjemlen blev dog af tekniske årsager ikke udnyttet med det samme, og i forarbejderne til lov nr. 737 af 25. juni 2014 blev det anført, at der »i disse år forberedes og implementeres videokonferenceløsninger ved retterne som led i et samarbejdsprojekt mellem anklagemyndigheden, kriminalforsorgen og domstolene (Video3)«. Hovedsigten med dette projekt var »... at skabe videokonferenceløs-

50 Vejledning 2001-04-02 nr. 37 til bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for den offentlige forvaltning.

51 Se hertil Mads Bryde Andersen og Henrik Udsen i U 2005B.378 og U 2006B.110. Se modsat Christian Wiese Svanberg i U 2006B.43.

52 <http://www.datatilsynet.dk/erhverv/internettet/krav-og-anbefalinger-ifm-overfoersel-af-personoplysninger-via-internettet/>.

53 Vejledning om behandling af civile sager ved byretterne, opdateret 9. januar 2015, afsnit 3.5.2.

54 I 1981 offentliggjorde Europarådet en anbefaling til EU-medlemslandene om at sikre, at national lovgivning muliggjorde fremlæggelse af »documents and recordings on computers«, jf. Europarådet, anbefaling nr. R (81) 20. I relation til digitale signaturer har Danmark en forpligtelse til at sikre, at »elektroniske beviser« ikke afskæres som bevis i retssager, jf. Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/93/EF af 13. december 1999 art. 5, stk. 2. Se tilsvarende en norsk betænkning i forbindelse med en gennemgribende revision af den norske retsplejelov: »Også når det gjelder bevisføring må det være nok så klart at lovutkastet må utformes slik at bevisføring som skjer ved hjelp av ny teknologi ikke unødig hindres.«, jf. NOU 2001:32, afsnit 23.5.1.

55 De første dybdegående overvejelser herom blev gjort i Betænkning 2001 nr. 1401, Reform af den civile retspleje I, kapitel 12.

56 Lovforslag nr. 168 af 1. marts 2006, de alm. bem. pkt. 6.2.

57 Domstolsstyrelsens Digitaliseringsstrategi 2014-2018, s. 8.

58 Lovforslag nr. 168 af 1. marts 2006, de alm. bem., pkt. 6.2.1.1.

59 Lov nr. 493 af 12.6.2009.

60 Lovforslag nr. 159 af 26.2.2009, bilag 2, pkt. 5.3.

ninger til brug for retsmøder om forlængelse af varetægtsfængslingerne. Løsningerne forventes fuldt implementeret i 2015.«⁶¹ Ifølge Domstolsstyrelsen⁶² har det først fra december 2014 været muligt at gennemføre fristforlængelser vedrørende videokommunikation. Så vidt ses tillader retspraksis som udgangspunkt pålæg til sigtede om at deltage i fristforlængelse via video, jf. retsplejelovens § 748 b, stk. 1, men praksis nægter anklagemyndigheden at deltage via video uden for de tilfælde, hvor retsmødet finder sted i en by, hvor anklageren ikke har sit kontor.⁶³ Dette er i overensstemmelse med lovens forarbejder.⁶⁴ Et nyt fremsat lovforslag vil dog gøre det muligt for anklagere at deltage pr. video »med mindre retten undtagelsesvist bestemmer andet«.⁶⁵

Med Politi- og domstolsreformen blev der også indført hjemmel til afhøre vidner og sagkyndige via telekommunikation i såvel civile sager som i straffesager, jf. § 174, stk. 2-3.

Da »... mulighederne for at vurdere en telefonisk afhøring som led i den samlede bevisvurdering er væsentligt ringere end mulighederne for at vurdere en afhøring ved fremmøde i retten eller via videoforbindelse.«⁶⁶ blev det dog gjort klart, at afhøring via videokonference var subsidiær til afhøring ved fysisk fremmøde, ligesom afhøring via alene telefon var subsidiær til afhøring via videokonference, og alene skulle have undtagelsens karakter.⁶⁷ Anvendelsen af mulighederne for afhøring via videokonference eller telefon skal i henhold til forarbejderne ske under en konkret afvejning, hvor der først og fremmest skal lægges vægt på parternes og vidnerens stilling til spørgsmålet. Herudover skal der lægges vægt på hensigtsmæssigheden, hvor let det var for vidnet at give møde, hvor vigtigt vidnet var for sagens afgørelse, samt om forklaring med telekommunikation var »forsvarligt«.

Retspraksis har indtil nu vist sig uvillig til at tillade vidneafhøring via telekommunikation uden billede, når der har været tale om danske vidner jf. U 2012.3300 Ø og U 2013.1679 Ø.⁶⁸ Anvendelsen af afhøring ved brug af videokonference har tilsyneladende ikke haft det ønskede omfang, og i 2014 blev det fremhævet, at det »... forekommer nærliggende at øge brugen af vidneafhøring ved brug af telekommunikation i takt med, at den tekniske løsning bliver udbredt. (...) [videoafhøring] er efter udvalgets opfattelse en relevant mulighed at tage i betragtning med henblik på at spare tid og omkostninger.«⁶⁹

Denne opfordring kan vi tilslutte os. Den manglende udbredelse skyldes formentlig, som anført i samme forarbejder, manglende

parathed hos aktørerne i civile sager. Hertil kommer muligvis frygten for, at den manglende fysiske tilstedeværelse indebærer, at små detaljer i kropssprog og mimik under vidneforklaringen går tabt. Den nu opnåede kvalitet ved videokonference og fordelene i form af tidsmæssige og økonomiske besparelser, samt minimeringen af omberammelser er imidlertid så omfattende, at anvendelsen af videokonference ved afhøring af navnlig mindre betydningsfulde vidner bosiddende i en anden landsdel bør benyttes i højere grad end hidtil. Når de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved at forlænge varetægtsfængslinger af sigtede i straffesager ikke længere overvejer ressourcehensyn i straffesager, bør det desto mere kunne ske i civile sager.

Den praktiske gennemførelse af afhøring via telekommunikation er reguleret i retsplejelovens § 194, der også indeholder en række bemyndigelser til Domstolsstyrelsen om at fastsætte nærmere regler herom.⁷⁰ Såfremt personen, der skal afhøres, befinder sig i et andet EU-land, sker det efter en procedure fastsat i en EU-forordning, som Danmark har tiltrådt ved en parallelaftale.⁷¹

2.3.b) Anden brug af IT i retssalen

Ved politi- og domstolsreformen blev der også med retsplejelovens § 186 åbnet mulighed for til senere brug at optage vidneforklaringer med og uden billede.

137

Det blev i forarbejderne foreslået, at der burde kunne ske videooptagelse af indenretlige forklaringer afgivet før hovedforhandlingen med henblik på anvendelse af optagelsen som bevis under hovedforhandlingen, men kun undtagelsesvis optagelse alene med lyd, når videooptagelse ikke var mulig. En sådan forklaring skulle protokolleres i referatform på samme måde som andre forklaringer, der afgives før hovedforhandlingen.⁷²

Angående forklaringer afgivet under hovedforhandlingen fandt hverken Retsplejerådet eller Justitsministeriet anledning til at ændre de gældende regler i retsplejelovens § 186, stk. 1, hvorefter forklaringer optegnes i det omfang, som retten bestemmer, eller samme bestemmelses stk. 2, hvorefter hovedindholdet af vidneforklaringer i øvrigt optegnes, herunder de vigtigste udtalelser med vidnets egne ord. Retsplejerådet og Justitsministeriet fandt heller ikke »... tilstrækkeligt grundlag for at foreslå regler om systematisk optagelse af forklaringer under hovedforhandlingen.«. Derimod blev det foreslået, at optagelser kunne ske efter en konkret vurdering.⁷³

61 Lovforslag nr. 178 af 9.4.2014, de alm. bem., pkt. 2.1.2.3.1.5.2. og Domstolsstyrelsens årsberetning 2013, s. 5.

62 E-mail svar af 13.11.2015 på henvendelse fra forfatterne af 6.11.2015.

63 U 2015.2659 V, U 2015.2787 Ø og U 2015.3816/2 Ø.

64 Lovforslag nr. 159 af 12/6-2009, de alm. bem. pkt. 2.3.2.

65 Lovforslag nr. 48 af 11. november 2015, § 1, nr. 5.

66 Lovforslag nr. 168 af 1. marts 2006, de alm. bem., pkt. 6.2.2.1.

67 Lovforslag nr. 168 af 1. marts 2006, de spec. bem. til nr. 64 (§ 174, stk. 2 og 3).

68 Se også U 2013.1946 V, der efter en samlet vurdering tillod afhøring af en tilsyneladende svækket tysk part ved brug af telekommunikation uden billede i en civil sag, U 2013.2930 Ø, der tillod afhøring af to amerikanske vidner ved brug af videokonference i en civil sag og U 2012.585 H, der tillod afhøring af amerikanske vidner ved brug af telekommunikation i en straffesag.

69 Lovforslag nr. 178 af 9.4.2014, de alm. bem. pkt. 2.1.2.3.1.4.2.

70 Så vidt ses er denne bemyndigelse ikke blevet udnyttet. I relation til de rent praktiske og tekniske aspekter forbundet med en videoafhøring, se også Søren Stig Andersen, »Nærhed ved domstolene – et spørgsmål om retfærdighed og legitimitet«, 2012, Appendix I.

71 Rådets forordning (EF) nr. 1206/2001 af 28. maj 2001 om samarbejde mellem medlemsstaternes retter om bevisoptagelse på det civil- og handelsretlige område.

72 Lovforslag nr. 168 af 1. marts 2006, de alm. bem., pkt. 6.2.3.1.

73 Ibid.

De foreslåede bestemmelser om optagelse af forklaringer efter en konkret vurdering⁷⁴ skulle først sættes i kraft ved Justitsministerens nærmere bestemmelse,⁷⁵ hvilket imidlertid aldrig er sket. Som hovedbegrundelse for udskydelsen af ikrafttræden blev det anført i forarbejderne, at domstolene ikke rådede over det nødvendige kommunikationsudstyr, og at indkøbet heraf burde afvente implementeringen af domstolsreformen. Hertil kom, at man ville afvente de praktiske og økonomiske konsekvenser af et forsøg med lydoptagelse af forklaringer i straffesager.⁷⁶

Efter en forsøgsperiode⁷⁷ blev optagelse af forklaringer under straffesager udskilt af § 186 og indsat i retsplejelovens §§ 711-714 ved lov nr. 652 af 15. juni 2010. Baggrunden for loven var bl.a. en positiv evaluering af forsøgsperioden, hvor et stort flertal af dommere, kontorpersonalet og anklagere fandt, at der burde indføres permanent ordning med lydoptagelse af forklaringer i straffesager, mens omkring halvdelen af forsvarerne ikke mente, at der burde indføres en permanent ordning.⁷⁸ Herefter fandt den endnu ikke ikraftsatte § 186, stk. 3-6 kun anvendelse i civile sager.⁷⁹

Uanset de positive evalueringsresultater inden for strafferetsplejen er de foreslåede ændringer til retsplejelovens § 186 endnu ikke – knap 10 år siden lovforslaget blev forfattet – sat i kraft for så vidt angår civile sager. Der er i sagens natur forskel på den civile retspleje og strafferetsplejen, men evalueringsresultaterne peger i høj grad på, sådan som de er gengivet i forarbejderne, at disse kan overføres direkte til den civile retspleje. Hertil kommer, at det ikke sjældent i praksis, navnlig hvor en sag foregår over flere dage, senere opstår tvivl om den præcise ordlyd af et vidnes forklaring. Da vil det være belejligt at kunne spole tilbage og høre forklaringen igen. Samlet set er det vanskeligt at se afgørende forhold, der taler imod – i hvert fald efter en konkret vurdering – at foretage optagelse af forklaringer i også civile sager. Derved vil enhver tvivl om indholdet af tidligere afgivne forklaringer kunne elimineres, ligesom vidner måske vil tænke sig om en ekstra gang, inden der afgives en forklaring, der måske ikke er helt i overensstemmelse med sandheden.

2.4. Den nye digitale domsdatabase

2.4.a) Generelt

Det første forslag om oprettelsen af en generel database blev fremsat i 1983.⁸⁰ 33 år efter, i 2016, bliver databasen til virkelighed med den nye § 9 a i lov om Domstolsstyrelsen.⁸¹ Baggrunden for

oprettelsen af domsdatabase er en beslutning truffet af Domstolsstyrelsens bestyrelse den 26. februar 2014. Domstolsstyrelsen nedsatte i forlængelse af bestyrelsens beslutning en arbejdsgruppe med den opgave at udarbejde en redegørelse med forslag til det nærmere indhold af domsdatabase. Arbejdsgruppens 102 sider lange rapport forelå i april 2015⁸², og lovforslaget bygger i vid udstrækning på arbejdsgruppens forslag.⁸³ Domsdatabase vil være gratis, tilgængelig for enhver og vil til at starte med indeholde hovedparten af afsagte domme i civile sager fra alle instanser, domme i straffesager fra Højesteret og særlige domme fra landsretterne, men ikke kendelser og beslutninger. På sigt vil alle domme i straffesager systematisk blive offentliggjort i domsdatabase.

Offentliggørelsen af domme gennem domsportalen vil ske inden for de eksisterende rammer af persondataloven, forvaltningsloven og straffelovens regler om tavshedspligt. Rent praktisk vil der ske systematisk og automatiseret overførsel af domme fra domstolens sagsbehandlingssystem til et rålager, som kan tilgås af en behandlingssenhed under Domstolsstyrelsen, der skal forestå driften af domsdatabase. Behandlingsenheden –

138

der sandsynligvis vil blive placeret ved Retten på Bornholm – skal udvælge domme til offentliggørelse, systematisere dem med metadata og foretage fornøden anonymisering, herunder udeladelse af fortrolige oplysninger, inden dommene gøres offentlige via domsdatabase. Det forventes, at opbygningen af domsdatabase vil ske gradvist og successivt, efterhånden som domstolene overgår til nye digitale sagsbehandlingssystemer.⁸⁴

2.4.b) Særligt om retskildeværdi

Det er almindeligt antaget, at retskildeværdien af en afgørelse er større, såfremt den er offentliggjort i UfR eller et andet tidsskrift. Dette skyldes først og fremmest, at tidsskriftet alene offentliggør afgørelser, som af tidsskriftets redaktion er blevet anset for at være principielle.⁸⁵ Offentliggørelsen kan dog også i sig selv have indflydelse på retskildeværdien, bl.a. som følge af, at en offentliggjort afgørelse ud fra et retssikkerhedsmæssigt perspektiv er at foretrække fremfor en utrykt afgørelse.⁸⁶ Alligevel må det fastholdes, at også utrykte afgørelser kan have retskildemæssig værdi.⁸⁷ Der kan dog muligvis opstilles et minimumskrav om, at det skal være muligt for andre at skaffe sig adgang til afgørelsen.⁸⁸ Dette er principielt set muligt, da der kan søges aktindsigt i afsagte domme mod et mindre gebyr, jf. retsplejelovens kap. 3a. Denne adgang forudsætter

74 § 1, nr. 67 (forslag til en ny § 186, stk. 3-6) i Lovforslag nr. 168 af 1. marts 2006.

75 § 106, stk. 3, i lov nr. 538 af 8. juni 2006.

76 Lovforslag nr. 168 af 1. marts 2006, de alm. bem., pkt. 6.2.4.

77 Indsat ved lov nr. 67 af 11. februar 2008.

78 Lovforslag nr. 186 af 26. marts 2010, de alm. bem. pkt. 3.4.

79 Lovforslag nr. 186 af 26. marts 2010, de spec. bem. til lovforslagets § 1, nr. 6 og 7.

80 Michael Gøtze og Henrik Palmer Olsen: »Offentliggørelse af domme«, trykt i U.2010B.71, afsnit 2.4.

81 Lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, § 2, nr. 1.

82 <http://www.domstol.dk/om/publikationer/Publikationer/Rapport%20Arbejdsgruppen%20om%20Domsdatabase%20april%202015%20Endelig%20version.pdf>.

83 Lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, § 2, nr. 1, de alm. bem. pkt. 4.2.4.

84 Lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, de spec. bem. til den nye § 9 a i lov om Domstolsstyrelsen.

85 For en uddybning af kriterier for udvælgelse mv., se Michael Gøtze og Henrik Palmer Olsen: »Offentliggørelse af domme«, trykt i U.2010B.71, afsnit 2.2.

86 Der har så vidt ses ikke været nogen indgående behandling af offentliggørelsens betydning for en afgørelses retskildemæssige værdi i dansk ret, hvorimod spørgsmålet har været indgående diskuteret i norsk ret. Se Asbjørn Kjønsstad i Ole Hasselbalch (red.): »Juridisk forskning«, 2002, s. 51. For en uddybning af offentliggørelsens generelle betydning for retskildeværdien af forskellige former for retskilder, se Peter Blume, »Offentliggørelsens betydning for retskildeværdi«, Juristen nr. 1, 1991.

87 Jørgen Mathiassen: »Højesterets voterings som retskilde«, U 1976B.61, afsnit 4; Peter Blume: »Retsafgørelser som retskilde«, afsnit 14.

88 Peter Blume: »Retsafgørelser som retskilde«, med henvisninger i note 75.

dog, at man kan er i besiddelse af oplysninger om sagen, domstidspunkt, parterne mv. Med den nye domsdatabase vil det blive både gratis og, via den indbyggede søgefunktion, langt lettere at finde frem til afgørelserne, hvilket alt andet lige må antages at øge præjudikatværdien.

Det er oplagt, at afgørelser fra højere instanser, alt andet lige, har højere retskildeværdi end afgørelser fra lavere instanser, og det er også oplagt, at højere instanser som udgangspunkt ikke er bundet af afgørelser fra lavere instanser. Disse forhold udelukker dog ikke, at en byretsafgørelse kan have en vis retskildeværdi, navnlig hvis der ikke findes praksis fra de overordnede retter. Denne retskildeværdi øges, jo flere afgørelser der er nået til det samme resultat.⁸⁹

2.4.c) Persondataretten i relation til domsdatabase

Den nye database udgør et »retsinformationssystem«, som dermed skal opfylde kravene hertil i persondatalovens § 9, herunder Datatilsynets standardvilkår for retsinformationssystemer.⁹⁰ Dernæst er retsinformationssystemer også underlagt et krav om anmeldelse til Datatilsynet.

Anmeldelsen for den nye database skete ultimo 2014, og Datatilsynet fremkom med sine bemærkninger til anmeldelsen d. 5.3.2015.⁹¹ Her blev det bl.a. fremhævet, at oplægget om at lade en privat virksomhed påtage sig rollen som dataansvarlig (antageligt IT-leverandøren som skulle varetage den daglige drift af systemet), ikke var i overensstemmelse med persondatalovens § 8, stk. 7. Dernæst forholdt Datatilsynet sig også kritisk overfor et oplæg om, at pressen skulle have en udvidet adgang til afgørelser i domsdatabase (en såkaldt »pressebakke«). I Ændringsloven er det udtrykkeligt anført, at Domstolsstyrelsen er dataansvarlig for databasen, og forslaget om pressebakken er udgået.⁹²

Ifølge Ændringsloven skal Domstolsstyrelsen fastsætte nærmere regler om de persondataretlige aspekter ved databasen, hvorefter de igen skal i høring hos Datatilsynet.⁹³

3. Afrunding

Vejen mod øget brug af IT ved domstolene har været lang. Det første forslag om indførelsen af domsdatabase blev indført for mere end 30 år siden, nye regler om digital kommunikation blev vedtaget, men ikke sat i kraft i 2004, og nye regler om forklaringer ved telekommunikation blev vedtaget, men ikke sat i kraft i 2007.

Med Ændringsloven har dansk retspleje taget et stort skridt ind i den nye digitale tidsalder og opfylder samtidig på tidssvarende vis løftet i grundlovens § 65, stk. 1. Den offentlige domsdatabase vil efterhånden, som den opbygges, blive et nyttigt redskab for retsplejens professionelle aktører, navnlig dommere, advokater og anklagemyndigheden, men også for forskere inden for en bred vifte af områder, journalister samt interesserede borgere

139

i øvrigt. Den digitale sagsportal mv. vil efter en tilvænningsfase givetvis medføre effektiviseringer og samtidig gøre livet lettere for retsplejens professionelle aktører, der herefter – indtil videre med undtagelse af papirekstrakter ved de overordnede retter – kan operere fuldstændig digitalt. Således har domstolene allerede med brugen af tablets under hovedforhandlingen vist vejen og det er således i visse tilfælde alene advokaterne, der nu bruger papirmateriale under hovedforhandlingen.

På trods af de gode takter ved Ændringsloven, er der dog fortsat plads til forbedringer. Som det vil have fremgået ovenfor, består der fortsat en række uafklarede spørgsmål, som det må forventes, at Domstolsstyrelsen tager stilling til indenfor den nærmeste fremtid. Dernæst er der fortsat en række områder, hvor teknologien og dens muligheder ikke udnyttes til fulde, og der skal derfor også lyde en opfordring til, at Domstolene fastholder ambitionen om at »bringe den teknologiske understøttelse af retternes arbejdsgange og eksterne kommunikation på niveau med det øvrige samfund og de bedste retter i Europa.«.

⁸⁹ For en indgående diskussion af byretsafgørelseres værdi i norsk ret, se Erik Magnus Boe: »Rettskildelære under debatt«, Oslo 2012, s. 257 ff.

⁹⁰ Jf. § 9, stk. 3. Datatilsynet tager udgangspunkt i et sæt standardvilkår, se DÅ 2001 43 ff. Vilkårene omfatter bl.a. krav om anonymisering ved afgørelse indeholdende fortrolige oplysninger samt krav til sikring af datakvaliteten.

⁹¹ Se brev af 5.3.2015, j.nr. 2014-1501-0013-116.

⁹² Lovforslag nr. 22 af 7. oktober 2015, bem. til § 2.

⁹³ Jf. persondatalovens § 57. Se også Datatilsynets høringssvar af 21. september 2015.